

УДК 330.142.211:630*6

Дзюбенко О. М., Рошкевич В. Ф.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: СЕКТОРАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

Установлено, що чинниками, котрі обмежують інвестиційну діяльність у лісовому секторі, є централізована вертикаль управління лісовим господарством та система бюджетного забезпечення відтворення лісоресурсного потенціалу. Обґрунтовано необхідність модернізації фінансової системи лісового сектору шляхом диверсифікації джерел, методів та форм інвестування лісгосподарських проектів. Визначено передумови нарощування інвестиційного забезпечення цього сектору на підставі зіставлення обсягів продукції, робіт і послуг господарства у фактичних та порівнянних цінах й аналізу динаміки економічної віддачі заготовленої деревини та лісових і лісовкритих площ. Проаналізовано основні тенденції інвестиційного забезпечення сфери виготовлення виробів із деревини, виробництва паперу та поліграфічної промисловості. Виявлено інституціональні обмеження, які перешкоджають залученню приватних інвестицій у лісгосподарський та переробний сегменти лісового сектору України. З метою підвищення інвестиційної активності в переробних ланках лісового сектору запропоновано впровадження угод державно-приватного партнерства, лізингових та франчайзингових схем.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, лісовий сектор, диверсифікація, продукція лісового господарства, капітальні інвестиції, франчайзинг.

Рис. 4. Літ. 6.

Дзюбенко А. Н., Рошкевич В. Ф.

ДИВЕРСИФИКАЦИЯ ИСТОЧНИКОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЛЕСНОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ: СЕКТОРАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ

Установлено, что факторами, ограничивающими инвестиционную деятельность в лесном секторе, являются централизованная вертикаль управления лесным хозяйством и система бюджетного обеспечения воспроизводства лесоресурсного потенциала. Обоснована необходимость модернизации финансовой системы лесного сектора путем диверсификации источников, методов и форм инвестирования лесохозяйственных проектов. Определены предпосылки наращивания инвестиционного обеспечения этого сектора на основании сличения объемов продукции, работ и услуг хозяйства в фактических и сопоставимых ценах и анализа динамики экономической отдачи заготовленной древесины и лесных и лесопокрытых площадей. Проанализированы основные тенденции инвестиционного обеспечения сферы изготовления изделий из древесины, производства бумаги и полиграфической промышленности. Выявлены институциональные ограничения, препятствующие привлечению частных инвестиций в лесохозяйственный и перерабатывающий сегменты лесного сектора Украины. С целью повышения инвестиционной активности в перерабатывающих звеньях лесного сектора предложено внедрение соглашений государственно-частного партнерства, лизинговых и франчайзинговых схем.

© Дзюбенко О. М., Рошкевич В. Ф., 2016

Ключевые слова: инвестиционное обеспечение, лесной сектор, диверсификация, продукция лесного хозяйства, капитальные инвестиции, франчайзинг.

Oleksandr Dzyubenko, Vladyslav Roshkevych

DIVERSIFICATION OF SOURCES OF INVESTMENT PROVISION OF UKRAINE'S FOREST SECTOR: SECTORAL FEATURES

It is determined that the centralized vertical of forest economy management and the system of budget provision of forest resource potential restrain the investment activities in the forest sector. The authors substantiate the necessity to upgrade the financial system of forest sector via diversification of sources, methods and forms of investment of forest economy projects. The preconditions for increasing investment provision of the forest sector based on comparison of the production volumes, works and services in the forest economy in actual and comparable prices and the analysis of the dynamics of economic return of cut timber, forest and forested areas are defined. The main trends of investment provision of the forest products manufacturing, paper and printing industries are analysed. The institutional restrictions which prevent attraction of private investment to the forest economy and processing segments of the forest sector of Ukraine are revealed. In order to facilitate the investment activities in the processing chains of the forest sector, it is suggested to implement public-private partnership agreements, leasing and franchising schemes.

Key words: investment provision, forest sector, diversification, forest products, capital investment, franchising.

JEL Classification: E22, L25, Q56.

Розширене відтворення потенціалу лісового сектору потребує вдосконалення інституціонального середовища залучення інвестицій як у лісове господарство, так і у відповідний переробний сегмент. Адаже тотальний бюджетний дефіцит та низька концентрація фінансових ресурсів у суб'єктів лісогосподарського та деревообробного підприємництва не дають можливості повністю використати наявні резерви капіталізації лісових та лісогосподарських активів через поглиблення переробки деревини й комплексне використання лісоресурсного потенціалу.

Зростання лісового господарства без реформування фінансової системи стає проблематичним. Створення нових насаджень, їх охорона, відтворення й використання вимагають значного збільшення власних коштів. Але мобілізація їх стає неможливою, допоки різні компоненти лісу не будуть залучені в господарський обіг, а сам ліс не одержить офіційного статусу продукції лісогосподарської діяльності. Це дасть можливість надавати лісові угіддя (землі лісового фонду, насадження та ін.) на вигідних умовах в користування, оренду, заставу тощо. На переконання Я. Ковалю, суттєве поліпшення фінансової системи лісоресурсної сфери та адаптація її до умов ринкової системи господарювання зумовляє необхідність удосконалення всіх складових фінансового механізму, пошуку резервів та оцінки можливостей переходу лісового господарства на самофінансування й самозабезпечення [1, с. 19].

А. Карпук вважає, що для поліпшення ситуації в лісовому господарстві необхідні фінансування цільових капітальних вкладень та значне збільшення обсягу обігових коштів лісогосподарських підприємств. На його думку, за-

безпечення сприятливого фінансового клімату потребує кардинальних змін, і насамперед системи стягнення платежів за спеціальне використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду. Крім того, слід провести детальну інвентаризацію основних фондів господарства, щоб виявити їхній реальний стан, вилучити надлишкову невиробничу частину, оновити виробничу за рахунок придбання прогресивної лісозаготівельної й лісогосподарської техніки [2, с. 246].

Отже, нарощування інвестиційного потенціалу в цьому господарстві безпосередньо пов'язане з удосконаленням інституціонального забезпечення користування, володіння та розпоряджання лісовими й лісогосподарськими активами, унаслідок чого останні стануть повноцінним елементом товарно-грошових відносин. Це дасть змогу застосовувати механізм заставно-іпотечних відносин та операції купівлі-продажу для залучення ресурсів підприємницьких структур, у тому числі фінансово-кредитних установ, в усі фази відтворення та відновлення лісоресурсного потенціалу.

У переробному сегменті лісового сектору (за винятком деревообробних виробництв на базі державних лісогосподарських підприємств) можливості для маневру в напрямі залучення значних обсягів інвестицій значно ширші, оскільки тут мінімальними є інституціональні обмеження щодо входження суб'єктів деревообробного бізнесу в систему товарно-грошових відносин (переважна більшість таких господарств представлені приватним сектором та входять в інтегровані підприємницькі об'єднання).

Розглядаючи перспективи розширеного відтворення потенціалу лісопереробної сфери, О. Шубалий наводить такі інструменти стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності: спрощення процедури митного контролю; повне або часткове звільнення імпортерів від сплати ввізного мита та ПДВ на ввезене з-за кордону сучасне обладнання; зниження для виробничих і переробних підприємств лісового господарства бази оподаткування податком на прибуток на суму поточних та капітальних витрат на інновації; відновлення практики надання державних гарантій і сприяння зарубіжним інвесторам; розроблення й реалізація державної програми модернізації малих і середніх деревообробних виробництв з повною або частковою компенсацією процентів за кредитами [3].

З викладеного випливає, що й господарський, і переробний сегменти лісового сектору вкрай потребують диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення, реалізації проектів з модернізації лісозаготівельного та деревообробного обладнання, впровадження сучасних технологій лісорозведення, використання несировинних якостей лісу.

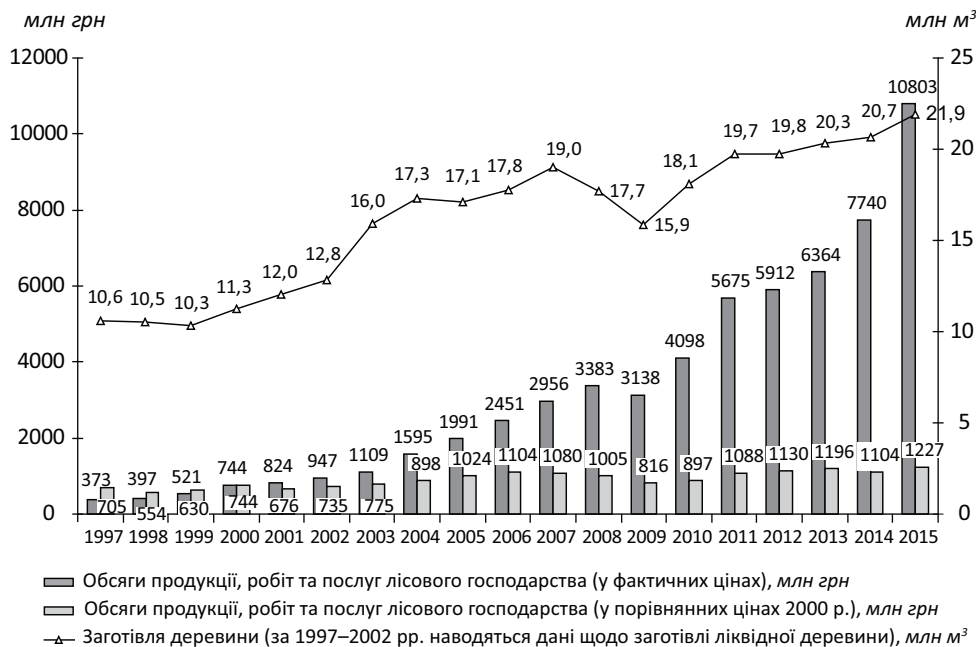
Метою статті є обґрунтування напрямів диверсифікації джерел, методів і форм інвестиційного забезпечення лісового сектору в умовах поглиблення інституціональних перетворень у природно-ресурсній сфері та посилення сировинної рецесії національної економіки.

Попри те, що Україну не можна віднести до багатолісних країн Європи, для окремих її регіонів лісовий сегмент є одним із базових у господарському комплексі. Тому ця галузь входить до пріоритетів державної економічної політики в частині розвитку природно-ресурсного сектору національного

господарства. Переважна більшість активів лісового господарства належить постійним лісокористувачам і відповідно перебуває в державній власності, що накладає обмеження на перерозподіл їх між суб'єктами економічних відносин. Незважаючи на численні закиди щодо гальмування прогресивних інституціональних змін через домінування державної форми власності на лісові та лісогосподарські активи, саме чітка державна вертикаль управління цим господарством в 1990-х роках зберегла галузь, на відміну від інших сегментів національного господарства, які було демонтовано через непрозорість процесів роздержавлення й приватизації.

Збереження галузі як цілісної системи, функціонування якої базується на використанні лісоресурсного потенціалу, дало можливість забезпечити висхідну тенденцію в динаміці обсягів продукції, робіт та послуг лісового господарства. Зокрема, в 1997 р. їх обсяги у фактичних цінах становили 373 млн грн, у 2004 р. – 1595 млн, у 2008 р. – 3383 млн, у 2015 р. – 10 803 млн грн (рис. 1). Попри значний вплив світової фінансової кризи на розвиток національної економіки, у 2009 р. порівняно з 2008 р. у лісовому господарстві не відбулося обвального падіння, насамперед завдяки тому запасу міцності, який було сформовано в період макроекономічної стабілізації (обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства в 2009 р. порівняно з 2008 р. зменшилися на 245 млн грн).

Загалом у 2015 р. номінальна величина обсягів продукції, робіт та послуг лісового господарства порівняно з 2000 р. зростає більш ніж у 14 разів, а по-

Рис. 1. Обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства у фактичних та порівнянних цінах

Розраховано та складено авторами за даними Державної служби статистики України.

рівняно з 2008 р. – більш як утричі. Таке значне зростання було зумовлено не лише якісними чинниками, зокрема збільшенням обсягів заготівлі деревини, а й кількісними – зростанням цін на зазначені виробничі види у зв'язку з інфляційними процесами та курсовою нестабільністю гривні. Свідченням значного впливу кількісних чинників на позитивний тренд у динаміці обсягів продукції, робіт та послуг лісового господарства є більш уповільнені темпи зростання цього показника в порівнянних цінах 2000 р. Зокрема, у 2015 р. ці обсяги в порівнянних цінах стосовно 2000 р. збільшилися на 39,4 %, а щодо 2008 р. – на 18,1 %.

За аналізований період (1997–2015 рр.) майже щороку мала місце пряма кореляція між обсягами заготівлі деревини та продукції робіт і послуг лісового господарства (за винятком окремих часових інтервалів, що свідчить про значний вплив ресурсного чинника на кінцеві показники діяльності підприємств). З огляду на це, якщо в середньостроковій перспективі не будуть використані резерви ефективнішого застосування відходів лісосічних робіт та несировинних якостей лісу, то й надалі спостерігатиметься екстенсивний тип ведення господарства. Свідченням превалювання марнотратного типу використання сировинної складової лісоресурсного потенціалу є динаміка економічної віддачі одного кубічного метра заготовленої деревини (рис. 2). Цей показник був розрахований шляхом ділення обсягів продукції, робіт і послуг господарства в порівнянних цінах на обсяги заготівлі деревини.

На тлі позитивного тренду обсягів у фактичних цінах спостерігається значне коливання у бік як збільшення, так і зменшення величини економічної

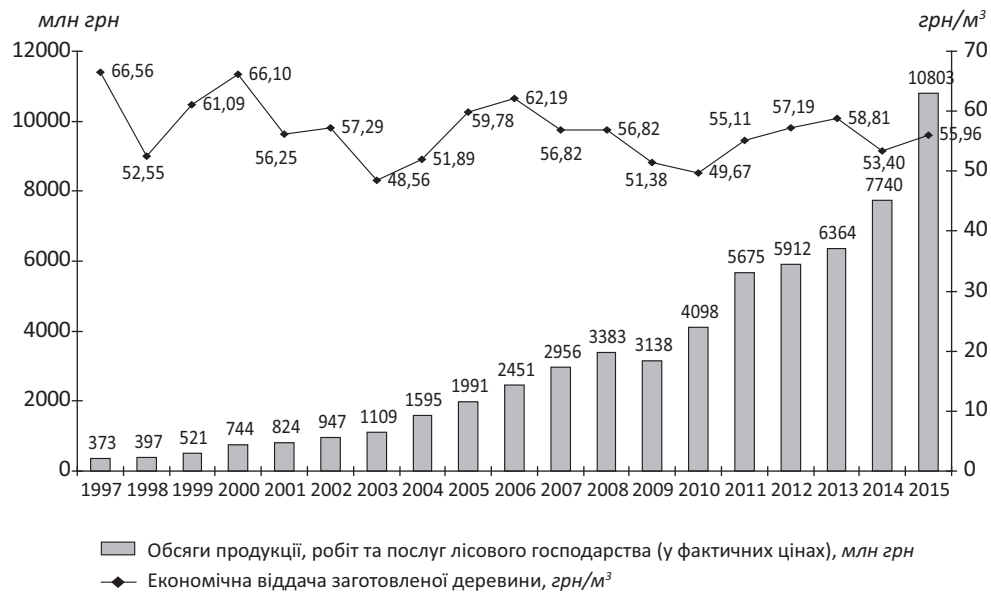

Рис. 2. Обсяги продукції, робіт та послуг лісового господарства та економічна віддача заготовленої деревини

Розраховано і складено авторами за даними Державної служби статистики України.

віддачі кубічного метра заготовленої деревини. Найінтенсивніший спад цього показника відбувався з 2000 по 2003 р. і був зумовлений збільшенням обсягів заготовленої деревини, що дестимулювало лісокористувачів до найефективнішого використання резервів її комплексної переробки.

Негативний фактор функціонування сфери лісового господарства в тому, що 2015 р. економічна віддача метра кубічного заготовленої деревини є нижчою від відповідних показників 2000, 2006 та 2012 рр. Істотне підвищення цього показника, який характеризує ефективність використання сировинної складової лісоресурсного потенціалу, буде забезпечене за умови подальшого поглиблення інституціональних перетворень у лісовому господарстві, у тому числі через його відокремлення від переробки деревини (сьогодні постійними лісокористувачами є комплексні лісогосподарські підприємства, котрі здійснюють ведення лісового господарства та переробку деревини, що супроводжується конфліктом інтересів).

Для виявлення резервів ефективнішого використання лісів та лісовкритих площ було розраховано показник їх економічної віддачі з одного гектара. Він являє собою відношення обсягів продукції, робіт і послуг лісового господарства до лісових та лісовкритих площ. Найбільше значення спостерігається в Чернівецькій (0,13 тис. грн/га), Хмельницькій (0,12 тис. грн/га), Харківській (0,1 тис. грн/га), Тернопільській (0,09 тис. грн/га), Київській (0,09 тис. грн/га) областях (рис. 3).

У 2014 р. порівняно з 2000 р. капітальні інвестиції у відповідне господарство та лісозаготівлю у фактичних цінах зросли в 5 разів – з 76 млн до 381 млн грн, при цьому обсяги продукції, робіт та послуг у фактичних цінах збільшились у 8 разів – з 946,6 млн до 7739,9 млн грн. У 2005 р. ці два показники становили відповідно 111 млн і 1991,1 млн грн, у 2008 р. – 208 млн і 3382,7 млн, у 2010 р. – 183 млн і 4097,7 млн, у 2012 р. – 282 млн і 5911,6 млн грн.

У 2009 р. знизилась обсяги капітальних інвестицій у фактичних цінах до 87 млн грн через світову економічну кризу 2008–2009 рр., коли відбувся перерозподіл ринків та виникли значні інфляційні процеси. Також із цієї причини 2009 р. зменшилися обсяги продукції, робіт і послуг лісового господарства та лісозаготівлі у фактичних цінах – до 3138,1 млн грн. Подальше відновлення зростання цих показників пояснюється макроекономічною стабілізацією та поживавленням ринкових операцій.

Капітальні інвестиції у виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу та поліграфічну діяльність у фактичних цінах та індекс обсягів виробництва цієї продукції у відсотках до попереднього року протягом 2002–2014 рр. мають неоднорідну динаміку (рис. 4). У 2014 р. порівняно з 2002 р. відбулося зростання капітальних інвестицій у ці сфери у фактичних цінах із 851 млн грн до 2012 млн грн (майже в 2,5 раза). При цьому індекс обсягів виготовлення продукції у відсотках до попереднього року в 2014 р. порівняно з 2002 р. знизився з 123,4 до 96 %, що пов'язано зі зменшенням доданої вартості у виробках із деревини, виробництві паперу та поліграфічній продукції.

У 2005 р. обсяги капітальних інвестицій у зазначені сфери у фактичних цінах становили 1453 млн грн, у 2008 р. – 3326 млн, у 2010 р. – 1392 млн (виробництво знизилося через наслідки світової економічної кризи та перерозподілу ринків),

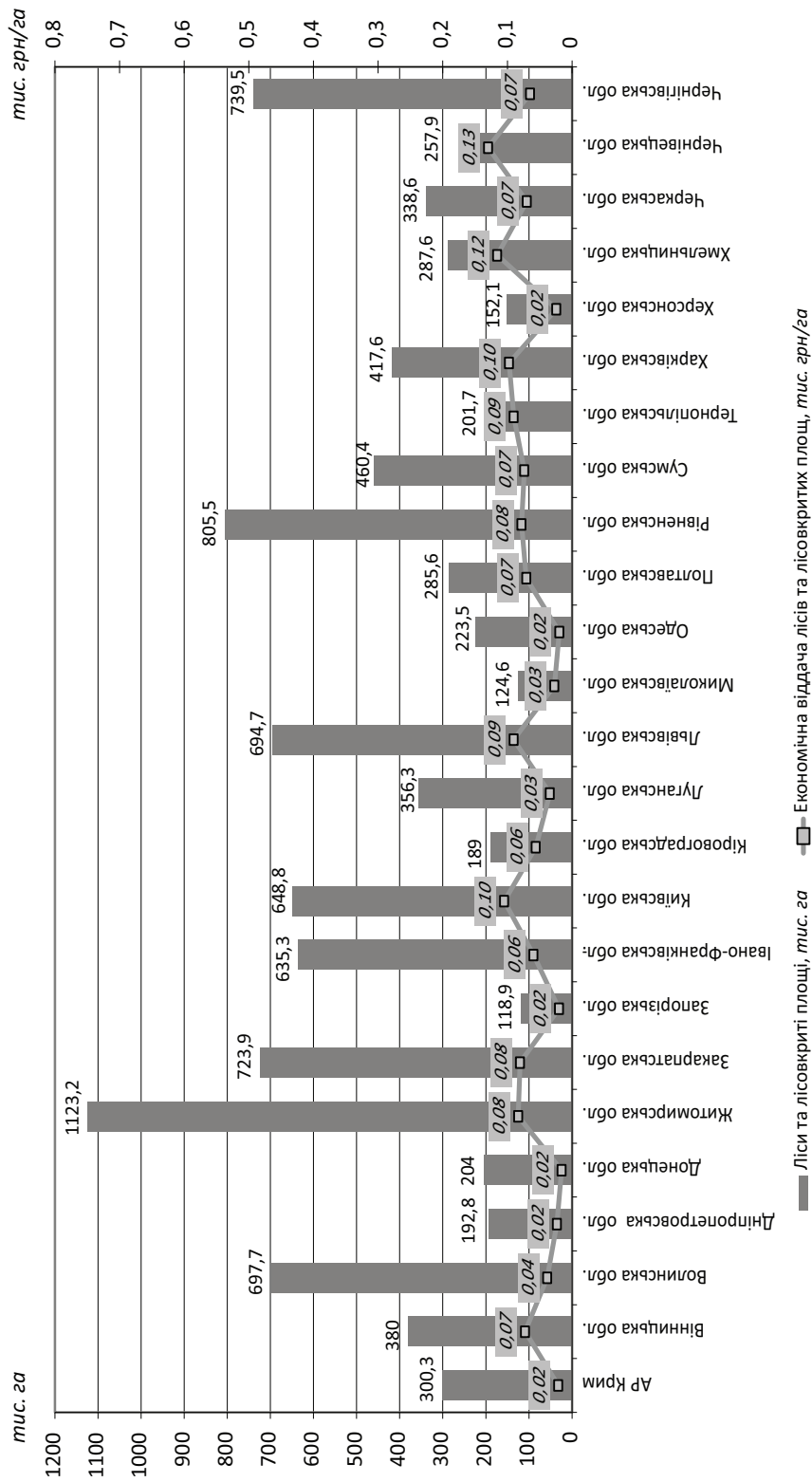
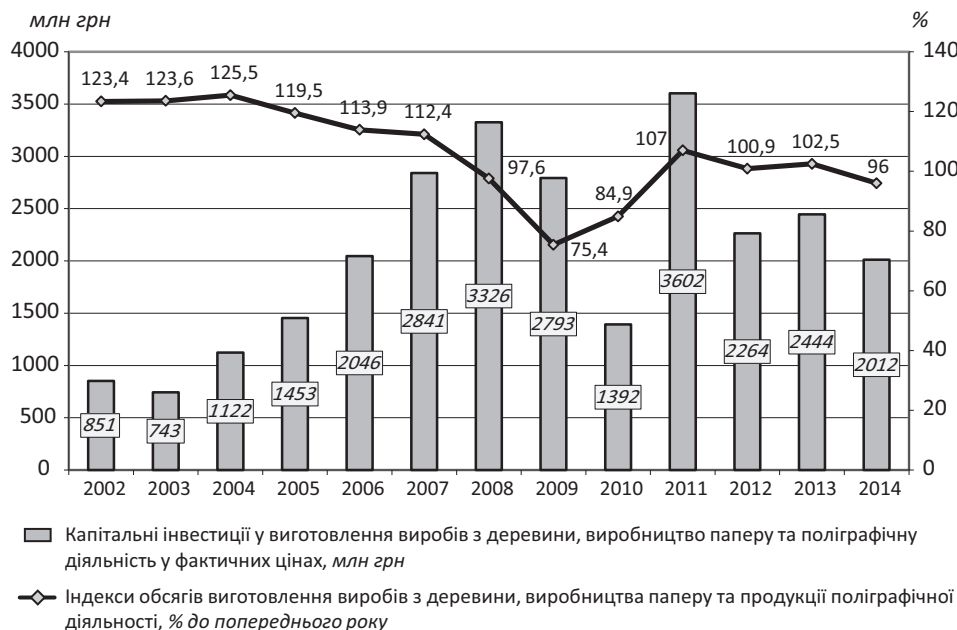

Рис. 3. Ліси й лісовкриті площі та їх економічна віддача

Розраховано та складено авторами за даними Державної служби статистики України.

Рис. 4. Капітальні інвестиції у виготовлення виробів із деревини, виробництво паперу і поліграфічну промисловість та індекси обсягів виготовлення цієї продукції

Розраховано та складено авторами за даними Державної служби статистики України.

у 2011 р. – 3602 млн (найвище значення впродовж аналізованого періоду завдяки нарощуванню виробничих потужностей), у 2012 р. – 2264 млн грн.

Індекси обсягів виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та продукції поліграфічної діяльності у відсотках до попереднього року відображали зміну доданої вартості та величини реалізованої продукції. Зокрема, щоб вижити в умовах конкуренції, підприємства часто вдавалися до практики зниження цін для відвоювання ринкової частки. При цьому відбувалася максимізація збуту, але не завжди вона збільшувала прибуток до бажаної величини.

Зауважимо, що до 2009 р. знизився індекс обсягів виготовлення виробів, на що вплинуло також збільшення імпорту аналогічних товарів. 2009 р. цей показник становив 75,4 %, що спричинило катастрофічне зменшення маржинального порога вітчизняних підприємств названого сегмента ринку. 2011 р. він зріс до 107 %. Цьому сприяли як зростання капіталовкладень, так і вихід продукції на нові ринки, а також концентрація зусиль деревопереробних підприємств для відновлення експортного потенціалу. Але в подальшому, зокрема в 2014 р., індекс знову знизився щодо попереднього року, що пов'язано з економічною кризою в Україні.

Кризові явища у виготовленні виробів із деревини, паперу та поліграфії підсилила значна конкуренція. На ринку виробів додана вартість продукції зменшується через зниження платоспроможного попиту й імпортозаміщення аналогічної продукції.

З огляду на викладене пропонуємо розширити джерела інвестиційного забезпечення проектів відтворення лісового фонду та лісопереробного сегмента за рахунок нових форм залучення фінансових потоків. Для збільшення лісових насаджень та їх охорони варто розширити співпрацю держави й приватних підприємств за допомогою партнерства [4–6]. Така форма співробітництва сприятиме взаємному зацікавленню суб'єктів угоди в отриманні вигоди: для держави це збереження й відтворення лісових насаджень, а для підприємців – максимізація прибутків завдяки розширенню бізнесу (рекреаційно-туристичне господарство, лісозаготівельна промисловість тощо).

Доцільно збільшити державні асигнування в розширення лісових насаджень, які повинні спрямовуватися зі спеціальних фондів, що акумулюють фінансові ресурси за рахунок екологічного оподаткування. Підвищення цього податку варто об'єктивно зіставити з цільовим використанням лісових ресурсів користувачами, щоб інтенсифікувати наповнення фондів відтворення й розширення лісів.

Залучення міжнародних фінансових інститутів у розширення й відтворення лісових насаджень необхідно провадити на засадах екологічності та сталого розвитку. Зокрема, пропонуємо створити рекреаційну мережу лісів, яка обслуговуватиме туристів із країн, що стануть фінансовими донорами проектів відтворення лісоресурсного потенціалу та первинної переробки деревини. Такі проекти можуть сформулювати нову ідеологічну доктрину у сфері лісокористування й сприяти формуванню нових екологічних світоглядних орієнтацій у лісокористувачів та деревообробників.

Якщо форма державно-приватного партнерства є доцільнішою для лісового господарства, то для переробних ланок канали залучення інвестицій є більш диверсифікованими. Інвестування деревообробки варто розширювати за рахунок торговельно-виробничої експансії ринку через франчайзинг. Його – як форму комерційної угоди-концесії, що являє собою співпрацю стосовно отримання права на використання готової моделі бізнесу підприємства, яке продає це право, – варто впровадити в більшості переробних ланок лісового сектору. Виробничий франчайзинг в Україні малорозвинутий, а тому цей напрям є досить перспективним. Насамперед він дає можливість розширити спектр діяльності та ринкову територію виробництва. Кошти, отримані від продажу права на використання бізнесу, підприємство може спрямувати на вдосконалення власної бізнес-моделі та просування на ринки в перспективі.

Франчайзинг у виробництві меблів може стати однією з прогресивних ланок деревообробки завдяки тому, що територіальне розширення виробництва наблизить готову продукцію до споживачів та знизить витрати. Також доцільно впровадити франчайзинг в інноваційних формах деревообробної галузі, зокрема у виготовленні паливних брикетів. Це збільшить обсяги як виробництва, так і реалізації готової продукції в умовах зростання ціни на газ та сприятиме безвідходному виробництву для суміжних галузей деревообробної промисловості.

Підприємства, які займаються виготовленням будівельних матеріалів та конструкцій із деревини, у світовій практиці вже давно працюють за стан-

дартами франчайзингу, оскільки це продукує ефект масштабу – збільшення виробничої потужності й зниження собівартості. В Україні необхідно забезпечити не тільки перехід окремих ланок деревообробного бізнесу на франчайзинг, а й забезпечити формування циклічного виробництва, тобто франчайзингових підприємств комплексного типу.

В умовах важкодоступності кредитів перспективною формою розвитку деревообробних галузей є лізинг (технічне обладнання й устаткування береться в оренду, а потім купується за залишковою вартістю). Світова практика підтверджує, що він вигідніший за кредит, оскільки сприяє більшій капіталовіддачі й у підсумку збільшує дохід від реалізації готової продукції, виробленої на цьому обладнанні чи устаткуванні. Пропонується підприємствам деревообробної галузі взяти лізингове фінансування на озброєння як передову практику акумулювання ресурсів у відтворення основного капіталу. Гнучкість лізингу пов'язана з тим, що підприємство використовує орендоване обладнання доти, доки має в ньому потребу, а за необхідності зможе відмовитися від нього й не сплачувати подальшої ренти.

Проведене дослідження дає можливість зробити певні висновки й надати пропозиції.

1. Оцінка основних тенденцій у виробництві продукції, виконанні робіт та наданні послуг лісового господарства у фактичних та порівнянних цінах свідчить про відсутність усталеного висхідного тренду. Це пояснюється сировинною орієнтацією функціонування лісового господарства та недостатньою часткою продукції з високою доданою вартістю. Також не спостерігаємо суттєвого зростання у виготовленні виробів з деревини та обсягів капітальних інвестицій у зазначений господарський сегмент. Така ситуація зумовлена відсутністю сучасного інституціонального середовища диверсифікації інвестиційного забезпечення проектів модернізації лісоохоронної інфраструктури та матеріально-технічної бази деревообробного виробництва.

2. Лісогосподарський та лісопереробний сегменти в Україні характеризуються прикметними рисами щодо джерел, форм і методів інвестиційного забезпечення модернізації та реконструкції основного капіталу й відтворення сировинної бази. У лісовому господарстві не можна уникнути такого інституціонального обмеження, як домінування державної власності на землі лісогосподарського призначення. У переробній ланці у зв'язку з різноманітністю форм власності на деревообробні активи сформовано сприятливіші передумови для нарощування інвестиційного потенціалу.

3. Основною інституціональною передумовою диверсифікації джерел інвестиційного забезпечення в лісовому господарстві є угоди державно-приватного партнерства, які зберігають державну власність на лісові та лісогосподарські активи, але водночас сприяють залученню інвестицій підприємницьких структур. Ефективними формами диверсифікації залучення інвестицій у лісопереробний сегмент слід вважати франчайзинг і лізинг, які дадуть можливість: у першому випадку – використовувати бренд відомих деревообробників для закріплення на ринках, а в другому – оновлювати парк виробничого устаткування навіть за умови відсутності необхідних коштів для його придбання за початковою вартістю.

Список використаних джерел

1. Коваль Я. В. Проблеми лісу в контексті трансформації економіки країни / Я. В. Коваль // Економіка природокористування і охорони довкілля : щорічник наук. пр. / НАН України ; Рада по вивченню продуктивних сил України / Б. М. Данилишин (відп. ред.). – К., 2006. – С. 14–21.
2. Карпук А. І. Напрямки реформування лісового господарства України / А. І. Карпук // Економіка природокористування і охорони довкілля : щорічник наук. пр. / НАН України ; Рада по вивченню продуктивних сил України / Б. М. Данилишин (відп. ред.). – К., 2006. – С. 242–247.
3. Шубалий О. М. Трансформація еколого-економічних відносин у лісовому секторі: механізми та інститути : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.06 / О. М. Шубалий. – К., 2015. – 40 с.
4. Голян В. А. Трансформація системи фінансових відносин у лісовому секторі на засадах бюджетної економії та самоокупності / В. А. Голян, О. М. Шубалий // Фінанси України. – 2015. – № 12. – С. 81–93.
5. Голян В. А. Фінансово-економічний механізм проектного управління територіальним лісгосподарським комплексом / В. А. Голян, О. А. Голуб, О. В. Сакаль // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 8. – С. 5–10.
6. Карпук А. І. Економічне регулювання лісокористування в ринкових умовах: монографія / А. І. Карпук ; КМ Україна, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – Луцьк : Твердиня, 2012. – 490 с.

References

1. Koval, Ya. V. (2006). Problemy` lisu v konteksti transformaciyi ekonomiky` krayiny` [The problems of forests in the context of the transformation of the economy]. *Ekonomika pry`rodokory`stvannya i oxorony` dovkillya. Shhorichny`k naukovy`x prac`* [Environmental Economics and Environment. Yearbook of scientific papers], 14–21. Ky`yiv [in Ukrainian].
2. Karpuk, A. I. (2006). Napryamky` reformuvannya lisovoho hospodarstva Ukrayiny` [Reforming forestry Ukraine]. *Ekonomika pry`rodokory`stvannya i oxorony` dovkillya. Shhorichny`k naukovy`x prac`* [Environmental Economics and Environment. Yearbook of scientific papers], 242–247. Ky`yiv [in Ukrainian].
3. Shubaly`j, O. M. (2015). *Transformaciya ekolohe-ekonomichny`x vidnosy`n u lisovomu sektori: mexanizmy` ta insty`tuty`* [Thesis Doctor of Economic Sciences]. Ky`yiv [in Ukrainian].
4. Holyan, V. A., Shubaly`j O. M. (2015). Transformaciya sy`stemy` finansovy`x vidnosy`n u lisovomu sektori na zasadaх byudzhethnoyi ekonomiyi ta samoakupnosti [Transformation of financial relations in the forestry sector on the basis of budgetary savings and breakeven]. *Finansy` Ukrayiny`* [Finance of Ukraine], 12, 81–93 [in Ukrainian].
5. Holyan, V. A., Holub, O. A., Sakal`, O. V. (2016). Finansovo-ekonomichny`j mexanizm proektnoho upravlinnya tery`torial`ny`m lisohospodars`ky`m kompleksom [Financial and economic mechanism of project management territorial forestry complex] *Investy`ciyi: prakty`ka ta dosvid* [Investment: Practice and Experience], 8, 5–10 [in Ukrainian].
6. Karpuk, A. I. (2012). *Ekonomichne rehulyuvannya lisokory`stvannya v ry`nkovy`x umovax* [Economic regulation of forest management in market conditions]. Luc`k: Tverdny`nya [in Ukrainian].